

MOŽNÝ VARIANT VEDENIA KONFLIKTU MALÉHO ŠTÁTU PROTI SILNÉMU AGRESORovi

A POSSIBLE VARIANT FOR A SMALL STATE IN LEADING THE CONFLICT AGAINST A STRONG AGGRESSOR

Rastislav MÄSIAR

ABSTRACT

The goal of this paper is to offer the defense possibilities of the Slovak Republic (SR) in the event of an attack by a significantly stronger aggressor with an emphasis on the worst possible option - loss of territory with subsequent occupation to the subject measure expert's discussion. The first part describes a fictitious scenario: the loss of sovereignty and territorial integrity of the SR with the subsequent implementation of the occupation plan. The second part offers a possible solution for the SR in the form of a proposal to change the view on the defense strategy. This proposal is based on analysis of the security strategy of the SR, the available professional literature on the approaches to defense of the countries from Nordic and eastern flank NATO states and the current state of SR armed forces, its capacities and capabilities, and the ability of Slovak society to resist crisis situations. The last part provides a more detailed description of the proposed change, implementation of the third pillar of defense strategy: four-layered deterrence and defense response system of the state (Comprehensive Defence).

Keywords: defence strategy, occupation, resilience and resistance, Comprehensive Defence, Asymmetric DefenceComponent

ÚVOD

Bezpečnosť je najdôležitejším záujmom každého štátu bez ohľadu na jeho veľkosť, zdroje a silu. Štáty uplatňujú diplomatické, informačné, vojenské a ekonomické prvky štátnej moci na presadzovanie cieľov svojej bezpečnostnej politiky a zachovanie vlastnej štátnosti, nezávislosti a územnej celistvosti. Úloha pre politické a vojenské vedenie štátu poskytnúť životaschopnú bezpečnostnú stratégiu zahŕňa nielen pochopenie zložitosti a povahy hrozieb, ale aj starostlivé zváženie obmedzenosti štátnych zdrojov a spôsobov ich využitia. A keďže zdroje sú vo všeobecnosti obmedzené a ich využitie nie je bezchybné, každá stratégia je spojená s určitou mierou rizika, ktoré musí byť analyzované a zohľadnené. Môžeme teda dospieť k tvrdeniu, že malé štáty s obmedzenými zdrojmi majú menší priestor na strategické zlyhanie. Na rozdiel od veľmocí, ktoré môžu opakovane zlyhať a napriek tomu napokon odolajú kríze, malé štáty si takýto luxus nemôžu dovoliť. História uvádza mnoho príkladov podrobených malých národov, ktoré nevydržali nápor silných. Štáty ako Československo, Poľsko, Nórsko či Belgicko na konci tridsiatych rokov minulého storočia nemohli svojimi aktivitami zabrániť tomu, kým ich nepohltila väčšia sila. Uprostred silnej konfrontácie, malé štáty často čelia veľmi nepriaznivým podmienkam a nesprávna stratégia tak len znižuje ich vyhliadky na budúcnosť.

V súčasnosti sú malými štátmi najviac používané nasledovné štyri stratégie:

- členstvo v politicko-vojenskej aliancii,
- napodobňovanie vojenských schopností veľmocí,

- vyhlásenie neutrality
- získavanie zbraní hromadného ničenia (Fabian, 2012).

Všetky tieto stratégie, či už oddelene alebo kombinovane, majú svoje výhody a nevýhody. V súčasnosti malé štáty prevažne kombinujú dve hlavné stratégie: vstup do vojenskej aliancie a konvenčné vojenské budovanie. Slovenská republika (SR) si zvolila členstvo v politicko-vojenskej aliancii. Vo svojej bezpečnostnej stratégii uvádza, že bremeno zodpovednosti za svoju bezpečnosť nesie v prvom rade SR. Členstvo v Severoatlantickej aliancii (ďalej len „NATO“) a Európskej únii (ďalej len „EÚ“) je základným pilierom bezpečnosti Slovenskej republiky a vyjadruje jej civilizačné, hodnotové a geopolitické ukotvenie. Pre bezpečnosť a stabilitu Slovenskej republiky je kľúčovou schopnosť oboch organizácií koordinovane predchádzať, riešiť a zmierňovať dôsledky konfliktov a kríz, ako aj všetky ďalšie bezpečnostné výzvy euroatlantického priestoru, pred ktorými obe organizácie a ich členovia stoja (Bezpečnostná stratégia SR, 2021). Vzhľadom na súčasne prebiehajúci konflikt na Ukrajine, ktorý má výrazný vplyv na bezpečnosť nášho štátu, ale aj bezpečnosť Európy sa táto voľba javí ako tá správna. Napriek tomu zanedbanie zodpovednosti pri rozvoji ozbrojených síl SR (OS SR) v priebehu posledných desaťročí a rovnako aj absentujúca príprava obyvateľstva na obranu štátu môže vyústiť do katastrofálnych následkov pre štát a jej občanov v prípade napadnutia SR silnejším štátom. Jedným z najhorších možných variantov je okupácia územia, strata demokratického smerovania a nastolenie autoritatívneho riadenia štátu v prospech strategických záujmov agresora. Niečím obdobným si Slováci prešli počas II. svetovej vojny, alebo aj v roku 1968.

V tomto článku využijeme už v minulosti publikovaný variant možnej okupácie SR (Bričkovský, 2019) ako inšpiráciu na podrobnejšie rozpracovanie tohto variantu. Cieľom je po analýze dostupnej literatúry, ktorá sa zaoberá touto témou prezentovať možnosti riešenia prípravy SR na okupáciu, ako aj možnosti znovuzískania územia a opätovného zabezpečenia suverenity, územnej celistvosti a nezávislosti SR. Druhým cieľom je podnieť ďalšiu odbornú diskusiu k tejto téme. Na dosiahnutie vyššie uvedených cieľov sme využili predovšetkým metódy analýzy, syntézy, dedukcie, komparácie a prípadovej štúdie.

1 OKUPÁCIA

V tejto kapitole rozvineme spomínaný variant možnej okupácie SR a okupačný plán agresora. Okupačný plán je modulovaný a upravený autorom na základe dostupnej literatúry a štúdií renomovaných nezávislých inštitúcií zaoberajúcich sa analýzami súčasných svetových bezpečnostných výziev.

1.1 OBSADENIE ÚZEMIA

Slovenská republika po dlhé časové obdobie čelí cielenej dezinformačnej kampani Varangie¹, ktorá sa snaží o rozšírenie svojej sféry vplyvu. Tú si nárokuje na základe dvoch medzinárodných zmlúv starých viac ako 100 rokov. Varangia vyvolala vojenské konflikty v niekoľkých susedných krajinách, postupne obsadila niektoré ich časti a nakoniec sa jej konvenčné jednotky zastavili až na hraniciach SR, ktorá je jedným z jej ľahkých cieľov dezinformačnej kampane a veľká časť obyvateľstva sa stotožnila s naratívom Varangie. Obrana krajiny nikdy nemala podporu ako vec verejná a neúčinné boli aj aktivity tzv. „prípravy obyvateľstva na obranu“, ktoré sa z veľkej časti formálne zameriavali len na propagáciu OS

¹Názov štátu "Varangia" bol použitý mjr. Bričkovským v článku "Špeciálne operácie a ich význam pre Slovenskú republiku". Predstavuje fiktívnu krajinu, vytvorenú pre potreby prípadovej štúdie.

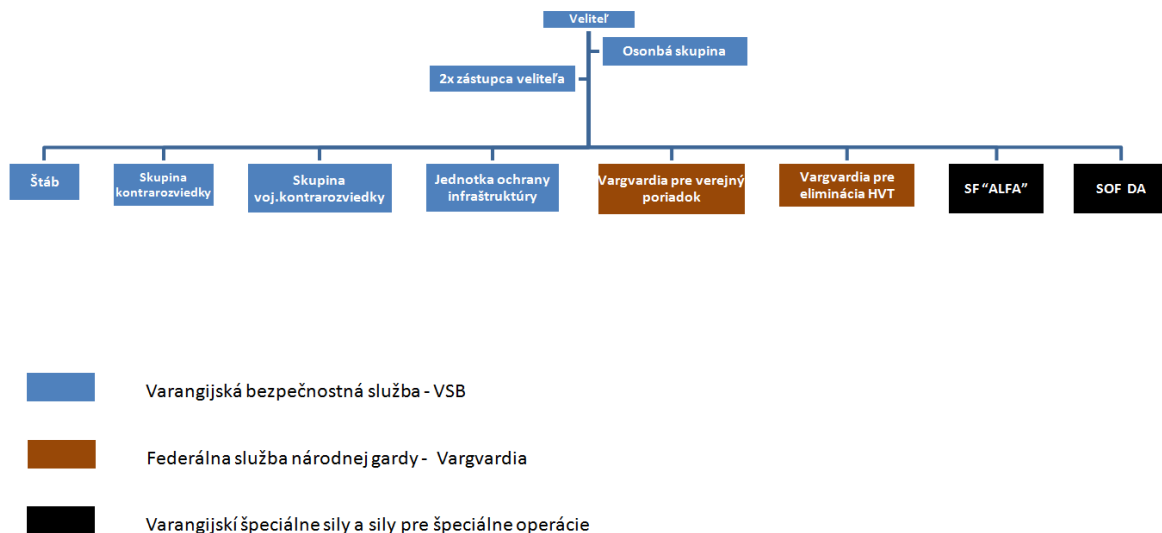
SR. Úplne však absentovali prvky plošného a intenzívneho vzdelávania obyvateľstva o demokratických hodnotách, občianskej zodpovednosti, občianskej statočnosti a angažovanosti. Obyvatelia neboli cielene pripravovaní na kladenie aktívneho odporu v prípade nožnej okupácie.

Varangia zatiaľ vyhodnotila SR ako jeden z najslabších článkov na východnom krídle Aliancie. V krajine už pôsobia polovojenské organizácie, ktoré skrytým, alebo menej skrytým spôsobom prejavujú ochotu spolupracovať na rozvrátení ústavného zriadenia a prípadne pomôcť v postupe konvenčných jednotiek Varangie. S vojskami Varangie na hraniciach stačí malá zámienka pre rozpútanie ozbrojeného konfliktu na našom území. Je vyhlásený výnimočný stav. Začali sa realizovať opatrenia na prijatie vojsk NATO na vlastnom území prvé jednotky dorazili v priebehu niekoľkých dní. Mobilizácia OS SR však viazne kvôli nechote obyvateľstva brániť krajinu. OS SR začínajú urýchlene zaujímať obranu na predpokladaných smeroch útoku Varangie. S týmto cieľom sú odsunuté veľké skupiny obyvateľstva, čo však spôsobí humanitárnu katastrofu. S využitím civilného obyvateľstva na obranu krajiny sa nepočítalo. Časť obyvateľstva sa odmieta evakuovať, nie však preto, že by chcela brániť svoje domovy. Veľmi aktívne znemožňuje OS SR zaujatie obrany a na niektorých miestach dochádza k provokáciám. Silnejú demonštrácie, ktoré požadujú okamžité vystúpenie z NATO a ozbrojenú intervenciu Varangie. Demonštrácie zároveň aktívne blokujú pohyb vojsk NATO a toho, čo ostalo z OS SR. Akékoľvek akcie silových zložiek na ich potlačenie sú propagandou označené za boj „fašistického režimu“ proti vlastnému obyvateľstvu. Nik nie je pripravený na rozsah sabotáží, ktorými je ochromená obranoschopnosť a celkové fungovanie krajiny. Veľká časť týchto sabotáží je naplánovaná a pripravená mesiace alebo roky vopred. Väčšina je vykonaná občanmi SR, ktorí sú dopredu vytipovaní, indoktrinovaní a vycvičení Varangiou. Sú vytvorené vhodné podmienky na prekročenie hraníc SR vojskami Varangie. V priebehu prvých 4 hodín od invázie je spáchaný úspešný atentát na dvoch členov vlády, ďalší je nezvestný a zvyšní boli internovaní neoznačenými osobami so zbraňami. Pri tom bolo zabitých alebo zajatých niekoľko členov Úradu na ochranu ústavných činiteľov. Vo všeobecnosti obyvateľstvo až na pár výnimiek nekladie žiaden organizovaný odpor. Je to aj v dôsledku toho, že akákoľvek forma zapojenia obyvateľstva do ozbrojeného odporu mimo OS SR bola dlhodobo väčšinovo považovaná za nelegálnu bez cielenej snahy tento stav zmeniť. Zároveň sa nepodarilo neutralizovať skupiny, ktoré si takouto formou pripravil nepriateľ. Územie SR je pod kontrolou Varangie do 72 hodín od prekročenia hraníc prvými konvenčnými vojenskými jednotkami (Bričkovský M., 2019).

1.2 IMPLEMENTÁCIA OKUPAČNÉHO PLÁNU

Varangia iniciuje okupačný plán. Dochádza k rozdeleniu územia podľa existujúcich krajov. Pre každý kraj je vytvorené špeciálne zoskupenie síl, Dočasné Operačné Zoskupenie (DOZ) zo síl Varangijskej bezpečnostnej služby (VSB), ktorého úlohou je koordinácia okupačného režimu s využitím jeho spravodajského prvku a služieb kontrarozvedky.

Organizačná štruktúra DOZ pozostáva s veliteľom, dvoch zástupcov, osobnej skupiny veliteľa, štábu velenia, skupiny kontrarozvedky, skupiny vojenskej kontrarozvedky a VSB jednotky pre ochranu infraštruktúry. Ku každému DOZu sú priradené ďalšie oddiely z iných komponentov ako VSB. Sú to oddiel federálnej služby národnej gardy Vargvardia pre zabezpečenie verejného poriadku a špeciálny oddiel Vargvardie pre elimináciu cieľov s vysokou hodnotou (high-value-targets HVT), oddiel špeciálnych síl ALFA a skupiny síl pre špeciálne operácie určené na vykonávanie priamych úderov (direct actions - DA).

Obrázok 1 Organizačná štruktúra DOZ
Zdroj: vlastné spracovanie

Postup k zriadeniu okupačnej správy je systematický a rovnaký pre každý kraj. V prvom rade varangijské sily zaisťujú všetky formy záznamov (v papierovej i digitálnej forme) z inštitúcií verejného zdravotníctva, škôl, stavebných a daňových úradov, polície, mestských a obecných úradov ako aj súkromné záznamy od energetických spoločností, poskytovateľov poistenia a mimovládnych organizácií. Z týchto údajov vytvorili tzv. mapu obyvateľstva (human-network mapping) identifikujúcu, kto mal kde bývať, s kým bol spriaznený a či mal nejaké prepojenie s verejnou správou SR alebo ozbrojenými a bezpečnostnými silami SR.

Na základe výsledkov "mappingu" je populácia rozdelená do piatich základných kategórií:

- osoby, ktoré sú považované za vodcov predchádzajúceho zriadenia a predstavujú najväčšiu hrozbu pre okupačnú správu. Tieto osoby sú zaradené na zoznam s vysokou prioritou (high-priority target list) a sú určené na likvidáciu alebo väzbu s následným súdom,
- osoby podozrivé z úmyslu podporovať akty odporu, ktoré bolo potrebné potlačiť, vrátane kohokoľvek spojeného s slovenskými orgánmi činnými v trestnom konaní, miestnou vládou, armádou alebo v spojení s predstaviteľmi, ktorí aktívne nespolupracovali,
- osoby považované za apatické,
- osoby aktívne spolupracujúce s varangijskými silami,
- jednotlivci, ktorí sú nevyhnutní pre chod kritickej národnej infraštruktúry a musia byť kontrolovaní.

V každom meste veliteľ DOZu vymenoval veliteľa posádky z varangijskej armády, ktorý má pridelený oddiel posádkových jednotiek (OPJ). Títo vojaci pôsobia v bývalých kasárňach OS SR alebo na policajných či hasičských staniaciach, kde vytvorili zariadenia na zadržanie, väznenie, vypočúvanie a mučenie. Vybavenie týchto zariadení ako aj postupy pri vypočúvaní a mučení je šablónovito rovnaké. Na jednotlivých okupovaných územiach pracuje kontrarozvedka. Občiansky lídri vrátane vlastníkov verejných služieb, škôl a tovární sú predvolávaní, aby sa stretli so zástupcom DOZ, kde im je povedané, že musia buď spolupracovať pri plnení svojich povinností a zároveň podávať správy DOZu, alebo musia rezignovať. Ak niekto nesúhlasí so spolupracou, stáva sa podozrivým a dochádza k jeho

predvedeniu na vypočúvanie. Na jeho miesto je dosadení vopred vytipovaný kolaborant, alebo príslušník z VSB jednotky pre ochranu infraštruktúry.

Ďalšou súčasťou okupačnej správy je informačná izolácia cieľových komunit. Vykonáva sa tromi spôsobmi:

- varangijská armáda ruší frekvencie, pomocou ktorých by ľudia v okupovanej oblasti mali prístup k západnej televízii a rádiu,
- telekomunikačná infraštruktúra je oddelená od pôvodnej infraštruktúry a je pripojená k varangijskej infraštruktúre, čo umožňuje monitorovanie telekomunikačnej a internetovej prevádzky,
- je nastavené odpočúvanie mobilných telefónov a analýza metadát s cieľom monitorovať komunikáciu miestnych obyvateľov a identifikovať tých, ktorí sa pokúšajú presmerovať hovory alebo správy z okupovaných území do krajín NATO.

Vojaci OPJ zároveň vykonávajú prehliadky všetkých domov a bytov. S využitím údajov zmapovaného obyvateľstva overujú identitu osôb a zároveň hľadajú znaky a insígnie, medaily alebo uniformy naznačujúce, či obyvatelia mali predtým spojenie so slovenským štátom. Zároveň tiež skúmajú fotografie a iné osobné veci, aby potvrdili vzťahy medzi obyvateľmi. Jednotkám DOZu a OPJ napomáhajú pri týchto činnostiach občania SR, ktorí boli naverbovaní ako agenti VSB už pred samotnou inváziou. Títo agenti a kolaboranti predstavujú dôležitú súčasť okupačnej správy pre ich znalosti prostredia a obyvateľstva na danom území. DOZ potrebuje dosiahnuť, aby 8% populácie spolupracovalo, či už proaktívne alebo pod nátlakom, aby bol režim jeho kontrarozvedky účinný. Preto je vyvíjaný nátlak hlavne na osoby, ktoré majú kľúčové postavenie v spoločnosti ako sú riaditelia podnikov, škôl, inštitúcií, starostovia miest a obcí. Toto je uskutočňované formou zastrasovania, väznenia, mučenia nielen týchto osôb ale aj ich rodinných príslušníkov.

Vzájomným prepojením údajov získaných prostredníctvom hore uvedených aktivít, vytvára kontrarozvedka potrebnú databázu údajov o obyvateľstve na okupovanom území, ktorá je základom úspechu pre potlačenie odporu slovenského obyvateľstva, ktoré nesúhlasí s okupačnou správou. Po potlačení všetkých náznakov odporu sú vytvorené vhodné podmienky na vznik nového autoritatívneho Slovenského štátu v ktorého čele stojí prezident a vláda schválená prezidentom Varangie, čím sa stáva Slovensko jej satelitom v Európe.

2 RIEŠENIE

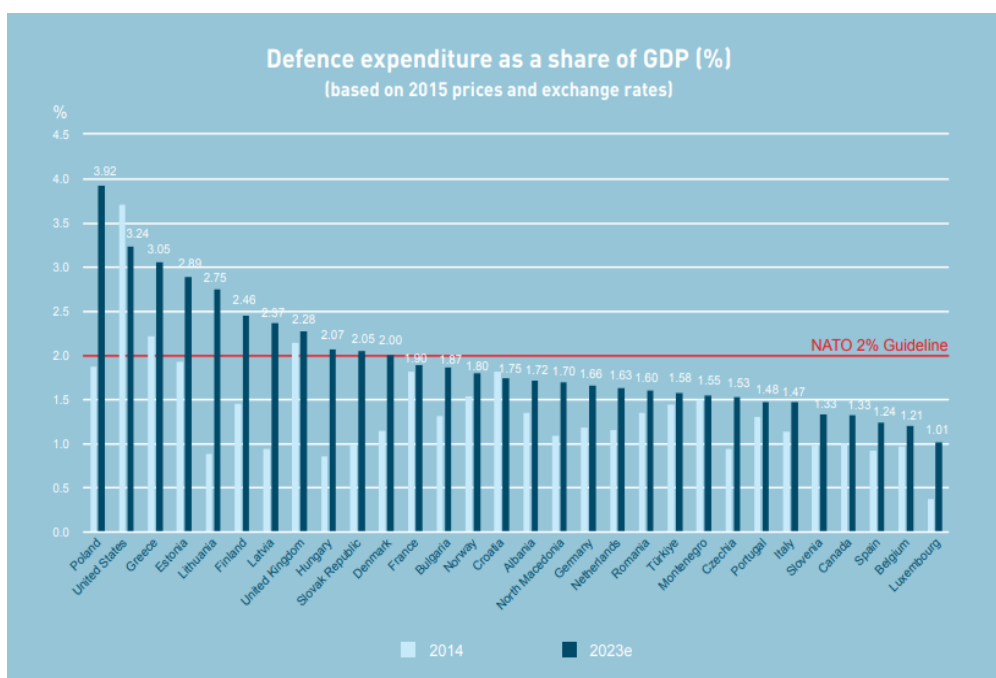
Aj keď sa tento scenár javí na prvý pohľad ako nereálny, súčasná zmena bezpečnostného prostredia ovplyvňujúceho Európu nás núti zamyslieť sa nad touto eventualitou.

V rokoch 2014 – 2015 neboli v pobaltských štátoch rozmiestnené žiadne sily NATO. Preto by sa vlády troch pobaltských štátov v uvedenom období, v prípade ruského vojenského útoku, nemohli spoliehať v prvých niekoľkých dňoch na iné než ich vlastné malé ozbrojené sily. V júli 2016 bolo vo Varšave schválené posilnenie obrany a odstrašenia. Má poskytnúť Aliancii široké spektrum spôsobilostí na obranu územia členských krajín NATO, ich obyvateľstva, vzdušného priestoru, námorných ciest a koridorov. Kľúčovým cieľom a úlohou posilnenia obrany a odstrašenia je súhrn opatrení na posilnenie kolektívnej obrany, so zameraním sa na tzv. východné krídlo. Z uvedených dôvodov bolo schválené „Posilnenie predsunutej prítomnosti“ (eFP – z angl. enhanced Forward Presence) NATO v Poľsku, Litve, Lotyšsku a Estónsku. Tento záväzok potvrdzuje aktivitu členských krajín NATO, že prípadný útok na jej člena bude považovaný za útok na celú Alianciu (Majchút, Bakič, 2021).

Štáty východného krídla NATO (Estónsko, Litva, Lotyšsko, Poľsko) ale aj severské štáty (Nórsko, Fínsko a Švédsko) možnosť straty svojho územia, teda čiastočnej či úplnej

okupácie agresorom akceptujú aj napriek stálej prítomnosti jednotiek NATO na ich území. Uvedomujú si, že reakcia NATO nemusí byť dostatočne rýchla a pri napadnutí agresorom sa musia vydržať brániť minimálne dva týždne sami. Rozvojom a implementáciou konceptu totálnej obrany (Total defence), alebo komplexnej národnej obrany (Comprehensive defence), sa aktívne na túto možnosť pripravujú už niekoľko rokov a to nielen v oblasti rozvoja svojich ozbrojených zložiek, ale aj prípravou obyvateľstva a jeho aktívnym zapojením do obrany štátu.

Pri bližšom rozbere citovanej časti bezpečnostnej stratégie SR 2021 v úvode, porovnaní súčasného stavu OS SR a plnenia záväzkov voči Aliancii NATO môžeme konštatovať, že SR nasleduje stratégiu hlavne vo vzťahu k NATO ako základnému pilieru bezpečnosti štátu. SR patrí medzi 11 z 32 členských krajín Severoatlantickej aliance, ktoré minulý rok investovali do obrany najmenej dve percentá HDP, ako vyplýva z výročnej správy, ktorú predstavil v roku 2023 generálny tajomník NATO Jens Stoltenberg.

Obrázok 2 Prehľad HDP krajín NATO na obranu
Zdroj: The Secretary General's Annual Report., 2023

Napriek tomu, že bremeno zodpovednosti za svoju bezpečnosť nesie v prvom rade Slovenská republika a investovaniu 2,05% HDP do obrany je modernizácia OS SR veľmi pomalá, čo je zapríčinené hlavne zložitými procesmi obstarávania nielen materiálu, výzbroje a techniky ale aj opráv starej a budovania novej infraštruktúry OS SR. Ak akceptujeme možnosť najhoršieho možného variantu ohrozenia štátu, teda okupácie SR oveľa silnejším protivníkom podľa hore uvedeného scenára, tak môžeme vyvodit' záver, že OS SR nie sú dnes pripravené a ani schopné čeliť takejto situácii samé. Bremeno zodpovednosti nesie v prvom rade celá SR a nie len jej ozbrojené sily a bezpečnostné zložky štátu. To zahŕňa celú spoločnosť a preto je nutné, aby sa celá spoločnosť do obrany štátu aj aktívne zapájala a systematicky pripravovala na riešenie krízových situácií vrátane vojny a nožnej okupácie.

Ako už bolo spomenuté, pomoc jednotiek NATO je len jedným z riešení, ktoré však nemusí prísť včas. Aby Aliancia bola schopná včasnej reakcie musí byť schopná tento útok predvídať a nesmie chýbať ani politická vôľa všetkých členov aliance na aktivácia článku 5. Washingtonskej zmluvy.

Ak uvažujeme o obrane NATO, tak tá je v prvých dňoch konfliktu založená na zvýšení prítomnosti bojových skupín NATO, síl hostiteľskej krajiny, čo by malo zastaviť postup vojsk, prvé útoky. Kritickým aspektom obrany je, že každý národ predpokladá, že bude musieť sama vydržať asi dva týždne. Bude bojovať s tým, čo tu je (Hodges, 2024).

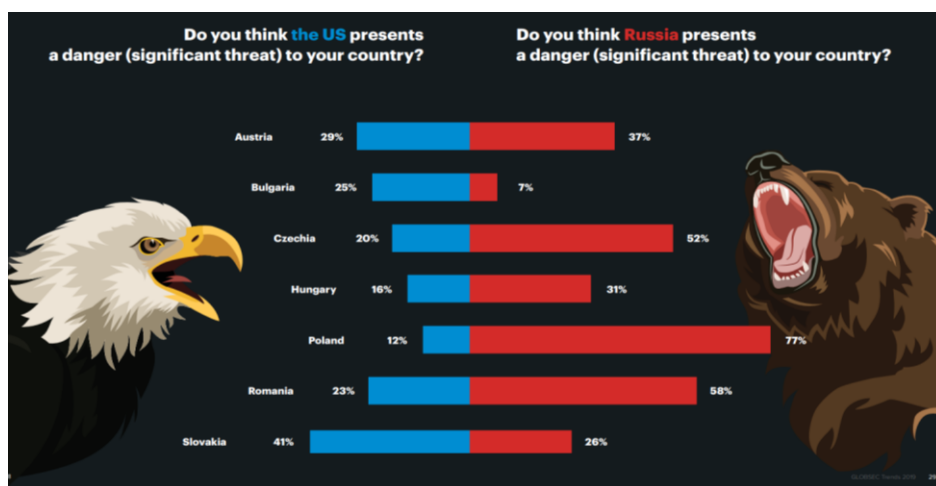
Kombináciou troch pilierov:

- stála prítomnosť silného zoskupenia jednotiek NATO na území SR,
- modernizácia OS SR,
- implementácia konceptu komplexnej národnej obrany (Comprehensive defence / Total defence)

môže aj taký malý štát ako Slovenská republika odolať silnejšiemu agresorovi. Takáto kombinácia môže slúžiť aj ako odstrašenie pre agresora ak je správne strategicky komunikovaná nielen smerom von ale aj smerom k vlastnému obyvateľstvu.

V súčasnosti Slovenská republika rozvíja dva piliere z vyššie uvedenej kombinácie. Stála prítomnosť jednotiek NATO je zabezpečená od roku 2022 prostredníctvom úlohového zoskupenia enhanced Vigilance Activities (eVA) v sile "battlegroup" (mnohonárodnostná bojová skupina MN BG SVK) a dokonca sa v blízkej budúcnosti sila tejto jednotky zvýši na úroveň brigády. Vzhľadom na veľkosť štátu môžeme považovať prítomnosť takejto NATO jednotky na našom území za postačujúcu. Spôsobilosti tejto jednotky dopĺňajú kapacity a spôsobilosti našich ozbrojených síl, čím zvyšujú našu pripravenosť a obranyschopnosť. Zároveň dochádza v rámci modernizácie OS SR k postupnej obnove bojovej techniky a to hlavne u pozemného vojska, vzdušných síl, síl pre špeciálne operácie a ďalších spôsobilostí OS SR.

Napriek tomu záujem občanov o službu v OS SR je nízky a zároveň sa zvyšuje počet profesionálnych vojakov, ktorí odchádzajú do dôchodku, čo má čoraz výraznejší dopad na fungovanie bezpečnostného systému štátu. Jedným z dôvodov prečo tomu v súčasnosti dochádza je aj nízka odolnosť obyvateľstva a to hlavne v oblasti šírenia dezinformácií. Podľa štatistík GLOBSEC je SR jednou z krajín NATO, ktorá je najviac polarizovaná a obyvateľstvo je ľahkým cieľom dezinformačných kampaní.

Obrázok 3 USA vs. RF Kto je hrozba
Zdroj: GLOBSEC Trends (Milo, Klingová, Hajdu) 2019

Dokonca až 41% opýtaných označilo Spojené štáty americké (USA) za hrozbu oproti 26%, ktorí označili za hrozbu Ruskú federáciu (RF). Takýto stav spoločnosti môže mať za následok nielen neochotu veľkej časti obyvateľstva podieľať sa na obrane SR v prípade

napadnutia nášho územia silnejším agresorom, ale aj na plnenie si záväzkov členských aliančných partnerov vyplývajúcich z článkov severoatlantickej zmluvy NATO.

Tretí pilier, koncept komplexnej národnej obrany (Comprehensive defence) nie je v súčasnej dobe a jeho podobe považovaný za riešenie a smer, ktorým by sa SR mala pripraviť na konflikt s výrazne silnejším protivníkom. Vypláva to hlavne s neochoty akceptovania možnosti najhoršieho možného scenára - okupácie SR ako aj dôvery vo včasnú intervenciu NATO. Keď vezmeme do úvahy prístup štátov východného krídla NATO, ktorí majú spoločnú hranicu s Ruskou Federáciou alebo jej podporovateľom Bieloruskom k implementácii celonárodnej komplexnej obrane, tak sa javí ako správne, aby aj SR zvažila takúto možnosť a začala pracovať na rozvoji navrhovaného tretieho piliera. Teraz je vhodná doba, keďže zatiaľ nemáme spoločnú hranicu s agresorom.

3 TRETÍ PILIER - KOMPLEXNÁ NÁRODNÁ OBRANA (COMPREHENSIVE DEFENCE / TOTAL DEFENCE)

Koncept Comprehensive defence má základ v celospoločenskom prístupe k obrane štátu (whole-of-society approach) a je založený na štvorvrstvovej obrane:

- odolnosť (resilience) celej spoločnosti,
- tradičné bezpečnostné zložky orgánov verejnej moci (profesionálna armáda, policajné zložky, hasičské a záchranné zložky, spravodajské služby a bezpečnostné agentúry apod.),
- jednotky domobrany alebo teritoriálnej obrany,
- hnutie odporu (resistance movement, alebo Asymmetric Defence Component – ADC (NSHQ Comprehensive Defence Handbook Vol. 1, 2020).

Odolnosť (individuálna, skupinová, inštitucionálna) je základným kameňom pri budovaní Comprehensive defence, kde príprava obyvateľstva predstavuje jej kľúčovú a neoddeliteľnú súčasť. Pripravená a odolná spoločnosť predstavuje určitý stupeň odstrašenia pre potenciálneho agresora.

Povinnosti a úlohy obyvateľstva v zabezpečovaní obrany svojho obydľia, územia či neskôr štátu majú dlhú históriu a existujú už od počiatkov ľudskej civilizácie, pričom ich formalizovaná podoba v zmysle brannej povinnosti začala spolu so vznikom prvých mestských štátov. Miera povinností na úseku obrany sa menila v závislosti od obdobia, ktorým spoločnosť a štáty z bezpečnostného hľadiska prechádzali a vždy odpovedala na aktuálne potreby zabezpečovania obrany. V období veľkých vojenských konfliktov a bojov o územia sa rozvinula všeobecná branná povinnosť, ktorá predstavovala najmä povinnosť pripravovať sa na obranu štátu formou vojenského výcviku a osobne sa zúčastňovať na plnení úloh armády. Tá sa však postupne vplyvom spoločenských a bezpečnostných zmien a dosiahnutia mierového obdobia dnes vo väčšine demokratických štátov dostala na úroveň, kde je uplatňovanie brannej povinnosti s povinným vojenským výcvikom obmedzované na minimum, pričom povinný vojenský výcvik je vo väčšine štátov minulosťou. Slovenská republika je súčasťou tohto trendu a od vzniku profesionálnych ozbrojených síl je branná povinnosť zredukovaná oproti minulosti na automatickú registráciu občanov, ktorí však nevykonávajú vojenský výcvik, čím sa v podstate úplne stratil kontakt a informácie o brannej povinnosti (Černáková, Zboroňová, 2022).

V roku 2021 Ministerstvo Obrany SR vydalo koncepciu prípravy obyvateľstva na obranu štátu (POnOŠ), ktorá by mala byť základom pre dosiahnutie odolnosti spoločnosti a jej schopnosti odolávať krízovým situáciám, ako aj zvýšiť ochotu a vôľu obyvateľstva aktívne sa podieľať na obrane SR. Pretrvávajúci nízky záujem o službu v OS SR a dobrovoľnú vojenskú prípravu spolu so silným vplyvom dezinformačných a destabilizačných aktivít naprieč celou

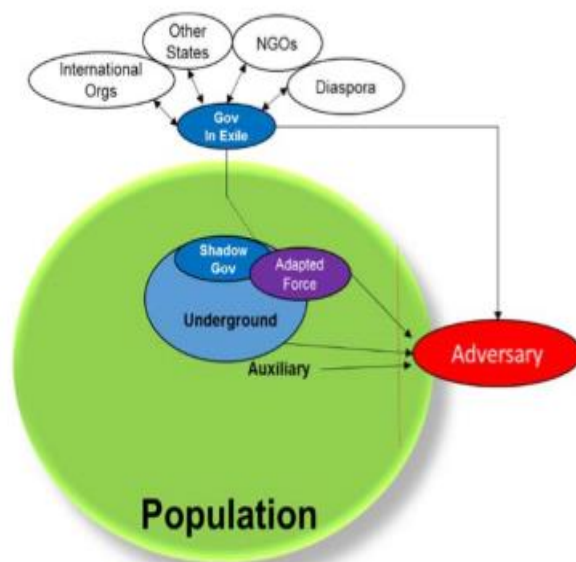
spoločnosťou však naznačujú, že aktivity v rámci POnOŠ, ktoré sú doposiaľ vykonávané, či už príslušníkmi OS SR alebo ďalšími aktérmi definovanými v tejto koncepcii, sú nepostačujúce a neprinášajú želaný efekt.

Do procesu zabezpečenia obrany štátu zapája SR všetky orgány verejnej moci teda druhú vrstvu. V čase vojny a vojnového stavu je do tejto vrstvy, konkrétne do štruktúr OS SR je zapájaná aj vybraná časť obyvateľstva, ktorá podlieha brannej povinnosti podľa zákona č. 570/2005 Z.z. o brannej povinnosti.

Možnosti zapojenia najvýraznejšieho počtu obyvateľstva do obrany štátu poskytuje tretia a štvrtá vrstva obrany. Tretiu vrstvu tvoria jednotky domobrany alebo teritoriálnej obrany. Štvrtá vrstva predstavuje hnutie odporu, ktorého vytvorenie si však vyžaduje maximálny stupeň utajenia a je aktivované v prípade čiastočnej alebo úplnej okupácie územia suverénneho štátu.

Pri bližšom pohľade v kontexte Comprehensive defence môžeme konštatovať, že SR odpovedá na hrozby vojenského charakteru tradičným spôsobom, teda zapojením len prvých dvoch vrstiev a vo všetkých bezpečnostných a obranných stratégiách, zákonoch a dokumentoch nepripúšťa možnosť zlyhania týchto vrstiev pri obrane štátu a teda absentujú akékoľvek plány reflektujúce takýto scenár, ktoré by riešili spôsoby ako by SR získala späť svoju suverenitu a územnú celistvosť.

Vytvorením tretej vrstvy, jednotiek teritoriálnej obrany, by mohla dôjsť k zvýšeniu obranyschopnosti SR ako aj vôli obyvateľstva brániť a chrániť si svoj vlastný majetok, dedinu, mesto, štát. Vytvorenie hnutia odporu (ADC), štvrtej vrstvy komplexnej národnej obrany, v priebehu implementácie okupačného plánu agresorom je extrémne náročné ak nie nemožné. Preto sa musí uskutočniť už v stave bezpečnosti, kedy má štát vhodné podmienky na jeho prípravu a výcvik. ADC poskytuje štátu schopnosť viesť vládou riadený celospoločenský odpor proti okupačnej správe s cieľom vytvorenia vhodných podmienok pre národné a aliančné sily znovu obnoviť nezávislosť, suverenitu a územnú celistvosť štátu.

Obrázok 4 Štruktúra hnutia odporu (Asymmetric Defense Component - ADC)

Zdroj: NSHQ Comprehensive Defence Handbook - Volume I, Edition A Version 1, 2020

Pri vytvorení ADC je nutné dodržiavať určité zásady, pomocou ktorých sa výrazne zvyšuje efektívne pôsobenie týchto prvkov na okupovanom území.

Zásady bezpečnosti (OPSEC) a ochrany identity členov hnutia odporu musia byť dodržiavané neustále a to už počas prípravy, v priebehu aktívneho pôsobenia na okupovanom území, ako aj po ukončení konfliktu. Prezradenie identity vystavuje veľkému riziku každého člena hnutia už aj v stave bezpečnosti. Príslušníci hnutia musia prejsť bezpečnostným preverením. Túto úlohu plnia spravodajské služby štátu. Bezpečnostné zásady a postupy musia byť aj legálne ošetrené v zákonoch podobne ako to je pri príslušníkoch spravodajských služieb. OPSEC a ochrana identity je zabezpečená aj tým, že ADC funguje na bunkovom zoskupení a jednotliví členovia a bunky z prvkov ADC sa naprieč územím nepoznajú. Informácie a úlohy im kladené sú postavené na princípe "need-to-know".

Zabezpečenie informovanosti o existencii ADC pôsobí na prvý pohľad kontraproduktívne so zásadami bezpečnosti. Jedná sa však o verejnú propagáciu ADC a faktu, že štát je pripravený na kladenie odporu okupačnej správe. Cieľom je v prvom rade odradiť agresora od okupácie, ubezpečiť spojencov a partnerov, že aj napriek strate územia bude štát pokračovať v boji proti agresorovi a posilniť odolnosť spoločnosti.

Keďže ADC predstavuje oficiálnu organizáciu riadenú vládou dohľad a kontrola nad jednotlivými prvkami ADC musí byť zabezpečená. Zvyčajne táto úloha pripadá spravodajskej službe ministerstva obrany alebo ministerstva vnútra (prípadne silám pre špeciálne operácie), ktorá je poverená vládou na velenie, riadenie, plánovanie, dohľad a kontrolu ADC. Strata kontroly nad prvkami hnutia odporu počas všetkých fáz konfliktu môže viesť k ich zneužitiu na kriminálne aktivity, či zvrhnutie oficiálnej vlády alebo jednoducho k vykonávaniu nekoordinovaných a neefektívnych operácií na okupovanom území.

Keďže členovia ADC sú dobrovoľníci ochotní aktívne sa podieľať na obrane štátu, musí vláda a lídri jednotlivých prvkov a buniek hnutia odporu zabezpečiť, aby všetci členovia vždy dodržiavali platné právne a etické normy.

Pre úspešné znovuzískanie okupovaného územia plní funkčná vláda okupovaného štátu významnú úlohu. Pri úplnej okupácii hovoríme o vláde v exile, ktorá reprezentuje na medzinárodnej scéne okupovaný štát a je uznávaná medzinárodným spoločenstvom ako jediná oficiálna vláda. Jej primárnou úlohou je na politickej a diplomatickej úrovni udržiavať medzinárodnú podporu ostatných štátov, medzinárodných organizácií, mimovládnych organizácií a diaspóry. Ďalšou úlohou je komunikovať s vládou agresora a vyvíjať na ňu tlak s cieľom ukončiť konflikt na diplomatickej úrovni, získať okupované územie späť a v neposlednom rade dosiahnuť potrestanie agresora za vojnové zločiny spáchané na štáte a jeho obyvateľstve. Vláda v exile koordinuje a riadi aktivity prvkov hnutia odporu na okupovanom území tak, aby vytvorila vhodné podmienky na vykonanie protiofenzívy aliančnými silami spolu s konsolidovanými ozbrojenými silami štátu v zahraničí. Bez podpory externých aktérov nemá menší štát šancu získať okupované územie späť preto je dôležité pripraviť plány pre vládu v exile už v stave bezpečnosti. Jedná sa o uzavretie bilaterálnych dohôd s inými štátmi napríklad o mieste z ktorého bude vláda v exile pôsobiť, kde a ako bude prebiehať konsolidácia zvyškov porazených ozbrojených síl, ale aj včasný presun finančných prostriedkov štátu do zahraničia.

Pri plánovaní vlády v exile je potrebné brať do úvahy aj fakt, že vláda nebude včas evakuovaná a dôjde k jej eliminácii. V takomto prípade je nutné, aby v zákone o vláde štátu bolo jasne špecifikované ako bude vláda v exile zostavená, napríklad z diplomatov, ktorí pôsobia v zahraničí. Tí musia byť pred ich vyslaním na takúto eventualitu aj pripravovaní.

Na okupovanom území tvoria ADC tieto prvky:

- Underground s tieňovou vládou,
- guerilové jednotky- Adapted Forces,

- pomocné sily – Auxiliary,
- obyvateľstvo, predstavujúce verejnú mienku - Public component.

Underground s tieňovou vládou plní riadiacu, veliacu a kontrolnú funkciu všetkých aktivít hnutia odporu. Zároveň prijíma strategické a operačné usmernenia od vlády v exile, ak takáto vláda existuje. Keďže sa jedná o prvok, ktorý predstavuje "nervové centrum" celej organizácie, utajenie a bezpečnosť je prvoradé. **Guerilové jednotky** plnia bojové úlohy. Jedná sa o najmenší prvok ADC a ich presné zloženie nie je identické, pretože je ovplyvnené hlavne fyzickým priestorom ich pôsobenia v danom okrese, hustotou obyvateľstva a pod. **Pomocné sily (auxiliary)** plnia podporné úlohy zamerané na utajenú logistickú a operačnú podporu Undergraundu a guerilových jednotiek. Je tvorená jednotlivcami alebo malými skupinami obyvateľstva, ktorí akceptujú risk spojený s vykonávaním takýchto podporných úloh v prípade okupácie štátu. Jedná sa o najpočetnejší prvok ADC. **Public component** predstavuje prvok ADC, ktorý otvorene komunikuje s okupačnou správou. Predstavuje otvorenú politickú opozíciu okupačnej správe. Existencia a fungovanie takéhoto prvku je však podmienené ochotou okupačnej správy tolerovať opozičný hlas okupovaného národa.

Väčšina obyvateľstva nebude patriť ani k jednému z vyššie opísaných aktívnych prvkov obrannej štruktúry, sú však schopní prispieť ku komplexnej obrane prostredníctvom nízkorizikových pasívnych aktivít ako sú napríklad účasť na demonštráciách a štrajkoch. Správne pripravený a funkčný underground s tieňovou vládou bude schopný organizovať a usmerňovať účasť verejnosti na pasívnom odpore, ktorého cieľom je obmedziť schopnosť okupačných síl upevniť si moc.

ZÁVER

Aj taký malý štát ako Slovenská republika môže pri napadnutí silnejším agresorom nakoniec tento konflikt vyhrať. Na to je však potrebné neustále analyzovať súčasné hrozby, či zmeny geopolitickej situácie ovplyvňujúce bezpečnosť SR a na ich základe adekvátne a pružne reagovať napríklad aj zmenou v bezpečnostnej a obrannej stratégii. Aktuálny stav kapacít a spôsobilostí OS SR a fakt, že pomoc aliančných jednotiek nemusí prísť včas by mal byť spúšťačom na zmenu stratégie pri vedení obrany pre vojenské a politické vedenie štátu. Akceptácia rizika možnej okupácie časti alebo celého územia SR podľa Bričkovského scenára a vedomostí o implementácii okupačného plánu agresora nás nútia zamyslieť sa nad tým, či súčasná stratégia založená hlavne vo vzťahu k NATO, ako základnému pilieru bezpečnosti Slovenskej republiky, je postačujúca. Analýzou dostupnej odbornej literatúry a príkladov prístupu k obrane štátov východného krídla NATO (Estónsko, Litva, Lotyšsko, Poľsko) ale aj severských štátov (Nórsko, Fínsko a Švédsko), ktoré možnosť straty svojho územia, teda čiastočnej či úplnej okupácie agresorom akceptujú aj napriek ich členstvu v NATO môžeme vyvodiť záver, že súčasný prístup SR k obrane štátu nereflektuje najhorší možný variant a preto si vyžaduje adekvátnu zmenu. Navrhovaný model založený na kombinácii troch pilierov (stála prítomnosť silného zoskupenia jednotiek NATO na území SR, modernizácia OS SR a implementácia konceptu komplexnej národnej obrany (Comprehensive defence / Total defence) môže slúžiť ako základ do odbornej diskusie.

Odporúčaním vyplývajúcim z našich zistení je zameranie sa na analýzu a prípadný rozvoj tretieho piliera, ktorý predstavuje najväčšiu zmenu v pohľade na vedenie obrany SR. Prechod z dvoch vrstiev obrany na štyri vrstvy zabezpečí zapojenie výraznejšieho počtu obyvateľstva SR do aktívnej obrany štátu. Prvá vrstva, odolnosť obyvateľstva a jeho príprava na obranu štátu je na nízkej úrovni. Slovenské obyvateľstvo je pod silným vplyvom dezinformácií, čo má za následok nezáujem obyvateľstva o službu v druhej vrstve obrany (profesionálna armáda, policajné zložky, hasičské a záchranné zložky, spravodajské služby a

bezpečnostné agentúry apod.). Práca s obyvateľstvom podľa koncepcie Ministerstva obrany POnOŠ 2021 je nepostačujúca a neprináša želaný efekt. Preto je nevyhnutné revidovať túto koncepciu s dôrazom na rozvoj individuálnej (psychologickej a fyzickej) odolnosti ako aj skupinovej a inštitucionálnej odolnosti spoločnosti, čím sa vytvorí základ pre budovanie ostatných vrstiev komplexnej národnej obrany. Vytvorením tretej a štvrtej vrstvy obrany sa rozšíria možnosti pre obyvateľstvo aktívne sa podieľať na obrane štátu. Tretia vrstva, teritoriálna obrana výrazne zvýši obranyschopnosť SR a štvrtá vrstva poskytne riešenie na najhorší možný scenár pre SR teda stratu územia s následnou okupáciou. Implementácia navrhnutého modelu poskytuje riešenie, ako sa aj malý štát môže ubrániť silnejšiemu agresorovi.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BRÍČKOVSKÝ M. (2019). *Špeciálne operácie a ich význam pre Slovenskú republiku*. In *Vojenské reflexie*, ročník XIV. číslo 2/2019, ISSN 1336-9202, s. 36 - 70.
- ČERNÁKOVÁ D., ZBOROŇOVÁ M. (2022). *Názory obyvateľov Slovenska na obranu štátu - dobrovoľnosť verus povinnosť*. In *Vojenské reflexie*, ročník XVII. číslo 1/2022, ISSN 1336-9202, s. 31 - 42. DOI: <https://doi.org/10.52651/vr.a.2022.1.31-42>
- FABIAN S. (2012). *Professional Irregular Defense Forces: The other side of COIN*. [online]. Dostupné na internete: <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA562847>
- FIALA O. C. (2019). *Resistance Operating Concept*. Swedish Defense University & Special Operations Command Europe SOCEUR, ISBN 978-91-86137-93-9
- FLANAGAN S.J., OSBURG J., BINNENDIJK A., KEPE M. & RADIN A. (2019). *Detering Russian agresion in Baltics states by resilience and resistance*. RAND Corporation. RR 2779. DOI: <https://doi.org/10.7249/RR2779>
- HODGES B. (2024, 2.júna). *Uznávaný generál prehovoril o ruskej hrozbe u nášho suseda. Poľsko bude musieť vydržať dva týždne, varuje*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.startitup.sk/uznavany-general-prehovoril-o-ruskej-hrozbe-u-nasho-suseda-polsko-bude-musiet-vydrzat-dva-tyzdne-varuje/>
- MAJCHÚT I., BAKIČ M. (2021). *Rusko-Pobaltské vzťahy*. Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava 2021, Volume XIX., Issue 4, Pages 311 – 330 ISSN 1336-1562 (print), ISSN 1339-2751 (online)
- MILO D., KLINGOVÁ K. & HAJDU D., GLOBSEC Trends 2019. [online]. Dostupné na internete: https://www.globsec.org/sites/default/files/2022-11/GLOBSEC%20TRENDS19_online.pdf
- Ministerstvo obrany SR, MO SR - KOd (2023, 23.júna), *Minister Sklenár: Jednotka NATO na našom území je prezentáciou sily, jednoty a odhodlanosti brániť SR ako spojenca pred akoukoľvek hrozbou*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.mosr.sk/53007-sk/minister-sklenar-jednotka-nato-na-nasom-uzemi-je-prezentaciou-sily-jednoty-a-odhodlanosti-branit-sr-ako-spojenca-pred-akoukolvek-hrozbou/>
- NSHQ, (december 2020). *Comprehensive Defence Handbook, Volume I, Edition A, Version I*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.nshq.nato.int/Library/DownloadFile/e8a86ab2-cbf4-900e-3fcc-c3daa451c067>
- Secretary General's Annual Report 2023, [online]. Dostupné na internete: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/3/pdf/sgar23-en.pdf#page=155

WATLING J., DANYLYUK O.V., REYNOLDS N. (2023, March 29). *Preliminary Lessons from Russia's Unconventional Operations During the Russo Ukrainian War, February 2022–February 2023*. Royal United Services Institute RUSI for defense and security study. [online]. Dostupné na internete: <https://my.rusi.org/resource/preliminary-lessons-from-russias-unconventional-operations-during-the-russo-ukrainian-war-february-2022february-2023.html>

Ing. Rastislav MÄSIAR
Akadémia ozbrojených síl M. R. Štefánika
Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš
E-mail: rastislav.masiar@aos.sk rastislav.masiar@mil.sk